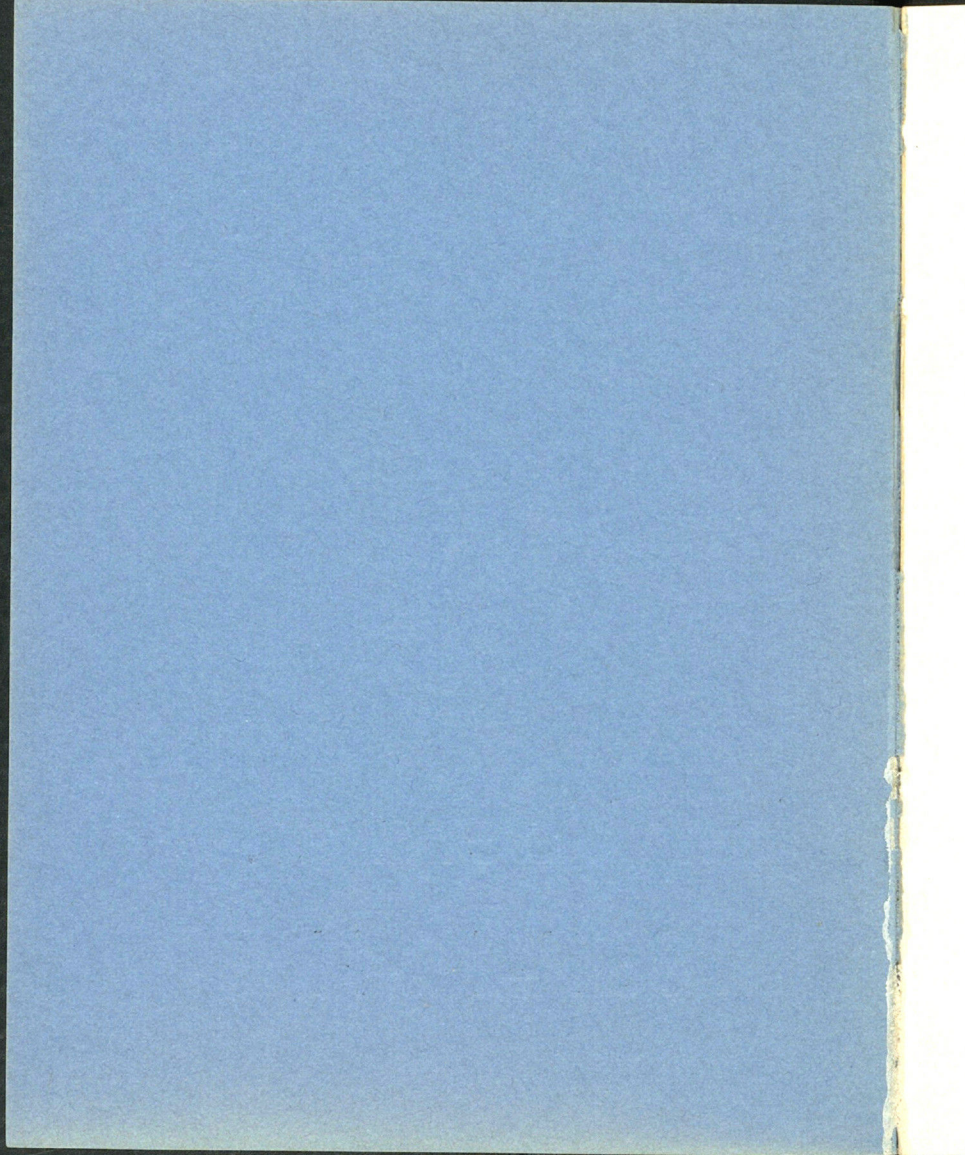

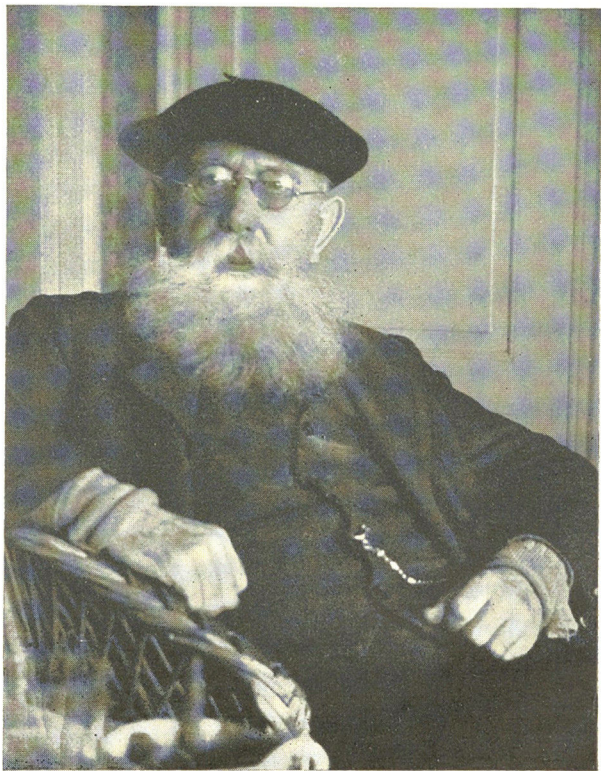
Jan Voerman
1857-1941

Jan Voerman

1857-1941

*Herdenkingstentoonstelling
in het Centraal Museum
te Utrecht
18 Maart tot en met 12 April '42*

JAN VOERMAN

25 Januari 1857 — 25 Maart 1941

(op 83-jerigen leeftijd — Foto Tijs Voerman)

Inleiding

In de laatste dagen van Maart van dit jaar is in zijn woonplaats Hattem de schilder Jan Voerman overleden. Hij heeft den hoogen leeftijd van 84 jaar mogen bereiken en als wij het, door zijn zoon een jaar geleden gefotografeerde, portret bezien, mogen wij aannemen, dat het bereiken van dien ouderdom aan de gezonde robuste figuur van den Hattemschen schilder niet getornd heeft. Voerman is in velerlei opzicht een afzonderlijke in zijn generatie geweest. Met Breitner en Eduard Karsen behoort hij slechts door zijn studie aan de Amsterdamsche Academie en zijn vroegste werken tot die groep der hoofdstedelijke reactie op de Haagsche school, want al betrekkelijk spoedig na die jaren heeft hij, zich te Hattem vestigend, in zijn werk dien bijzonderen weg ingeslagen, waardoor al wat hij maakte een uiterst persoonlijk karakter verkreeg en slechts een verwijderd verband met de kunst zijner tijdgenooten vertoonde.

Voerman was in Kampen geboren. Van zijn 19e tot zijn 23e jaar bezocht hij de Academie in de hoofdstad en studeerde daarna nog een poosje aan die van Antwerpen onder Verlat. Aanvankelijk leek de figuurschildering hem te boeien. Omstreeks 1890 komen de fijne, dun gewasschen aquarellen met bloemen, veelal theerozen, in kristallen vazen of gemberpotten. Daaronder zijn talloos vele prachtig geslaagde kleine kunstwerken, waarin aan vorm en wezen der bloemen een innige aandacht gewijd, en een zorgvuldige uitbeelding gegeven is. Het is heel zuiver, sterk ingehouden werk en reeds hier treedt bij

Voerman het stille, peinzende, naar binnen gekeerde op, dat dan in de Hattemsche landschappen tot een glorieuze ontwikkeling zal komen.

Als de schilder zich namelijk in de negentiger jaren voorgoed te Hattem gevestigd heeft, zullen het slechts drie dingen zijn, die zijn arbeid voortaan zullen inspireeren: de rivier, haar oevers en de hooge luchten daarboven die in het water weerspiegelen en hun dubbel-leven voeren. Het is mogelijk, dat de kunstenaar zich zijn jeugd herinnert toen de jonge Kampenaar ook in zijn geboortestad het water en de wolken stond te bedroomen. Maar water, land en luchten zijn voor zóóvele Hollandsche schilders onuitputtelijke bronnen van inspiratie geweest, dat daarin alleen het bijzondere van Voerman niet te vinden zou zijn. Dit zal men hebben te zoeken in de verstilde, tot in het essentiele vereenvoudigde kleur en vorm van het landschap, zooals dat langzamerhand en steeds meer en meer Voerman's geestelijk eigendom werd. De kleur, in heel dunne schildering op doek of paneel gebracht, wordt steeds meer vereenvoudigd tot enkele sterk sprekende tinten, door een enkel kleurigheidje verlevendigd. De vorm, hoezeer ook weloverwogen en geen detail veronachtzamd, krijgt ondanks dat alles het verdroomde van alle kunst, die niet louter visueel, door de oogen is ontvangen, doch met de ondefinieerbare wijsheid van het hart is ondergaan en met de kundigheid van wie werkelijk kunstenaar is, wordt vertolkt. Het juichende, soms rumoerige van het impressionisme — dat in zijn goeden tijd de jeugdkracht van iedere revolutie tegen suffe ingeslapenheid van wat

slechts werkplaats-kundigheid was, moest uitvieren — is geheel verstild. In zulk werk van Voerman komt de uiting dicht bij die der oude Chineesche kunstenaars — die met een enkele kleur gansche werelden op hun papier zetten — dan bij een visueel bruisend landschap van Jacob Maris of ander machtig impressionist. „Een verijnde abstracte Van Goyen” heeft Marius eens Voerman genoemd. Een omschrijving, die even scherpzinnig als juist lijkt. Want er is tusschen dien zeventiend'eeuwschen Hollandschen Meester en den schilder van Hattem veel verwantschap. Ook Van Goyen heeft weinig theatrale requisieten voor zijn doeken noodig gehad en ook hij kon kleurigheid vermijden en toch de in stille aandacht verzonken doorlevende van het Hollandsche landschap zijn. De abstractie kende hij niet of lag hem niet, doch zijn aandoeningen waren van eenzelfden eenvoudig-zuiveren aard.

Voor iemand als Voerman bleef de IJssel met zijn lichtspiegelingen, die rivierboorden waarlangs een paar liggende koeien even een noot van leven aanbrachten, maar vooral de immer levende lucht daarboven een steeds nieuw veld van inspiratie. Hij had niet anders noodig en kwam maar zelden uit zijn stadje. Ook daarin moet hij iets van den Oosterschen artist gehad hebben, voor wien een bloeiend prunistakje voldoende was om zich mee bezig te houden en zich er in zijn kunst mee te verpersoonlijken.

Ongetwijfeld ligt er in dat zich specialiseeren een gevaar voor de waardeering van de buitenwereld, die zoo poedig geneigd is van schablonenkunst te spreken, als ze de

intiemere verschillen tusschen de werken niet in staat is op te merken. Voerman's werk heeft perioden van groote publieke waardeering doorgemaakt. Dertig, veertig jaar geleden was het een gebeurtenis als hij zijn laatste werken naar Buia in de Kalverstraat stuurde, waar de kunstliehebbers er in letterlijken zin op zaten te wachten. Veel is dus in particuliere verzamelingen opgenomen en daar men het werk in den laatsten tijd niet meer zoo vaak te zien kreeg, is het onzeker hoe het op den dag van vandaag gewaardeerd wordt. Maar dat heeft met de belangrijkheid als kunstuiting niet veel te maken. Hoog of laag getaxeerd op de marktplaats der kunstwerken, Jan Voerman's arbeid zal tusschen die zijner tijdgenooten altijd een zeer aizonderlijke, geestelijk-waardevolle plaats blijven innemen.

J. H. DE BOIS

Catalogus

Nagelaten werken van den meester in het bezit van de familie Voerman.

1	Koeien in avondlicht (zie afb. 1)	M 28 × 39
2	Jordaanvrouwte in profiel	M 44 × 31
3	Koeien bij Kampen	M 24 × 31
4	Vrouwekop (zie afb. 2)
(Academie te Antwerpen)	M 37 × 32
5	Paardjes	D 30 × 42
6	Manskop
(Academie te Antwerpen)	M 40 × 34
7	Jordaanvrouwte op den rug gezien	M 45 × 31
8	Koeienstudie	M 23 × 33
9	Koeienstudie (vroeg)	M 22 × 26
10	Koeien in avondlicht	D 28 × 34
11	Jordaanvrouwte	M 44 × 31
12	Drie zeilende tjalken	P 32 × 53
13	Onweerswolk	P 45 × 57
14	Donkere lucht	D 46 × 56
15	Tjalk op den IJssel	P 20 × 33

16	Zomeravond	P 32.× 52
17	Rivier bij storm	D 52 × 69
18	Middaglicht	P 32 × 53
19	Zes zeilende tjalken	P 32 × 53
20	Stadje in ochtendnevel	P 45 × 75
21	Zandschippers	P 32.× 53
22	Liggende koeien	M 21.× 37
23	Stadje en koeien	D 38 × 62
24	Sprookjesbosch	P 21 × 41
25	Hooge lucht	P 31 × 44
26	Bemoste boom	P 24 × 43
27	Geelgroene stad	D 32 × 53
28	Melksters	D 30.× 44
29	Bosch Molecaten	M 34 × 45
30	Koeien in het zand	P 33 × 44
31	Heg met knotwilgen	D 30 × 53
32	Gezicht op Hattem	M 23.× 41
33	Schepen op de rivier	P 28 × 42
34	Bosch in den herfst	D 32 × 53
35	Lichtweerkaatsing op den IJssel	P 17.× 25

36	Bloeiende stad (zie afb. 3)	D 52 × 69
37	Bewogen lucht	P 32 × 52
38	Zomersche dag	P 32 × 53
39	Lente aan de rivier	P 32 × 53

Aquarellen

Geschilderd in de jaren 1884 – 1904

40	Koeien in het water	27 × 39
41	Zwarte Paarden	30 × 47
42	Zwarte koe	30 × 47
43	Het drinkende paard	31 × 48
44	Noppende paarden (zie afb. 4)	28 × 41
45	Rozen	42 × 31
46	Avondrood	38 × 51
47	„La France” rozen	34 × 30
48	Grazende kudde	43 × 64
49	Anemonen	39 × 26
50	Weerspiegeling	45 × 60
51	Oost-Indische kers	35 × 29
52	Veel licht	43 × 56
53	Tegenlicht	26 × 40
54	Bloeiende tuintjes	41 × 55
55	Baby portretje (zie afb. 5)	32 × 24
56	Ochtendgloren	42 × 55
57	Zomerzon	30 × 40

58	Witte rozen in gemberpot	21 × 31
59	Voorjaarsbloemen	36 × 22
60	Gezicht op Hattem	47 × 66
61	Petunia's	28 × 20
62	Kinderen aan het water	18 × 30
63	Zes rozen in schaal	31 × 48
64	Koeien aan den plas	33 × 48
65	Koeien aan de rivier	25 × 34
66	Koeien aan de rivier	31 × 43
67	Twee glazen met witte rozen	26 × 49
68	Witte bloemen in schaal	27 × 43
69	Het kind voor de deur	28 × 43
70	Bloeiende weide voor Hattem	20 × 29
71	Kerstrozen	47 × 31
72	Stilleven met beeldje (zie afb. 6)	28 × 41
73	Asters in groenen pot	43 × 29
74	Koeien in den avond	20 × 26
75	Avond aan de rivier	26 × 41
76	IJsselgezicht	19 × 24

Olieverfschilderijen

77	Kinderportret (Jan Voerman Jr.)	D 34 × 28
78	De sleep	P 32 × 51
79	Koeien aan den IJssel	D 47 × 76
80	Koeien bij Kampen	M 18 × 34
81	De Noordermarkt te Amsterdam
(zie afb. 7)	D 95 × 190
82	Baggermolen	P 23 × 42
83	Gezicht op Hattem	D 82 × 69
84	Rustende koeien	P 38 × 62
85	Vrouw met kind aan het venster
(1887)	D 90 × 70
86	Koe in stal	
87	Weerspiegeling	P 44 × 33
88	Dreigende lucht	D 52 × 68
89	Koeien bij den berm	D 71 × 100
90	Koe in weiland	M 20 × 24
91	Koeien onder den boom	P 26 × 33
92	Octoberlucht	P 45 × 75
93	Stadje in de avondzon	D 42 × 53

94	Groote koeienstudie	D 70.× 104
95	Schoenpoetsertje	D 37.× 23
96	Heerenportret	P 68.× 58
97	Damesportret	D 55.× 44
98	Zonsondergang (zie afb. 8)	D 33.× 52
99	Opkomende bui	D 42.× 53
100	Schepen in den avond	P 82.× 68
101	Doorbreekende zon	P 30.× 52
102	Stilleven met eend	D 53.× 89
103	De leemkuil bij Hattem	D 53.× 69
104	Avondstemming	P 31.× 53
105	Bosch bij Molecaten (zie afb. 9)	P 18.× 21
106	Bloemstilleven	D 33.× 27
107	Paarden in de wei	P 40.× 52
108	De IJssel (zie afb. 10)	P 53.× 69
109	Gezicht op Hattem	P 32.× 46
110	Koeien aan het Kleine Veer	P 31.× 52
111	Het Kleine Veer	M 28.× 36
112	Blauwe lucht	P 32.× 53
113	Wilde wolken, stil water	D 39.× 52

114	Wolken aan den horizon (zie afb. 11)	D 47 × 76
115	Hooge wolken	D 46 × 56
116	Zonsondergang	P 32 × 53
117	Kleurenspeel (zie afb. 12)	P 40 × 64
118	Bewogen lucht	P 53 × 69
119	Het blanke stadje	P 32 × 53
120	Stadsgezicht met donkere wolken	P 31 × 45
121	Zomeravond (zie afb. 13)	P 37 × 62
122	Vee in uiterwaarde	P 33 × 62
123	Ijssellandschap	P 38 × 62
124	Zeilschepen op den IJssel	P 52 × 69
125	Rustend vee aan het water	P 32 × 53
126	Voorjaarsstemming	P 31 × 52
127	Gezicht op Hattem	P 33 × 41
128	Onweerswolk	P 32 × 53

Namen der inzenders

Stedelijk Museum, Amsterdam, No. 73, 81, 89, 105, 108.

Gemeentemuseum, den Haag, No. 46, 61, 67, 102, 123.

Mr. A. J. L. v. Beeck Calkoen, den Haag, No. 120.

Mevr. Wed. Dr. H. P. Bosscha—Massink, Utrecht, No. 76, 109.

Kunsthandel F. Buffa & Zn., Amsterdam, No. 53, 62, 70, 103, 107, 110.

Mr. C. H. Bruyn, Amsterdam, No. 49, 66.

Herbert Cremer, Santpoort, No. 42, 72, 125.

T. Duyvis E.Gzn., Koog aan de Zaan, No. 50, 119.

Joan Gelderman, Oldenzaal, No. 48.

B. de Geus van den Heuvel, Amsterdam, No. 84, 121.

J. Gorter, Haren (Gron.), No. 83.

J. C. H. Heldring, Oosterbeek, No. 60, 118, 124.

Prof. Ir. J. Hudig, Wageningen, No. 57.

Mevrouw A. Jiskoot—Pierson, Baarn, No. 116.

Mr. Dr. F. Kranenburg, den Haag, No. 40, 41, 43,
45, 47, 51, 52, 59, 64, 69.

G. H. Kroon, Amsterdam, No. 68.

Mr. K. P. van der Mandele, Rotterdam, No. 112.

Jacob Mees, Rotterdam, No. 86, 92, 99, 115.

Th. Niemeyer, Groningen, No. 113.

L. Th. J. Pastoors, Hilversum, No. 95.

Mevrouw Rohmer—Reinders, Haren (Gron.),
No. 100.

Kunsthandel Sala & Zonen, den Haag, No. 90, 94.

Mevrouw E. L. Schippers—Sweys, Amsterdam,
No. 58.

J. Siedenburger, Bussum, No. 80, 82.

H. A. M. Stuyt, Haarlem, No. 111.

Mr. J. C. Sweys, Amsterdam, No. 71.

Mevrouw C. A. den Tex—van der Waarden, Am-
sterdam, No. 79.

Ir. G. A. Tuyl Schuitemaker, Wassenaar, No. 88,
91, 114.

A. H. Verkade, Zaandam, No. 63, 65, 96, 104.

J. A. E. Verkade, Santpoort, No. 54, 56, 75, 106,
117, 126.

Mevrouw Wed. M. Verrijn Stuart, Amsterdam,
No. 101.

Familie Voerman, No. 1—39.

Mejuffrouw E. Voerman, Blaricum, No. 93.

J. Voerman Jr., Blaricum, No. 77.

P. Voerman, Barendrecht, No. 98.

T. Voerman, den Haag, No. 55, 78, 85, 97.

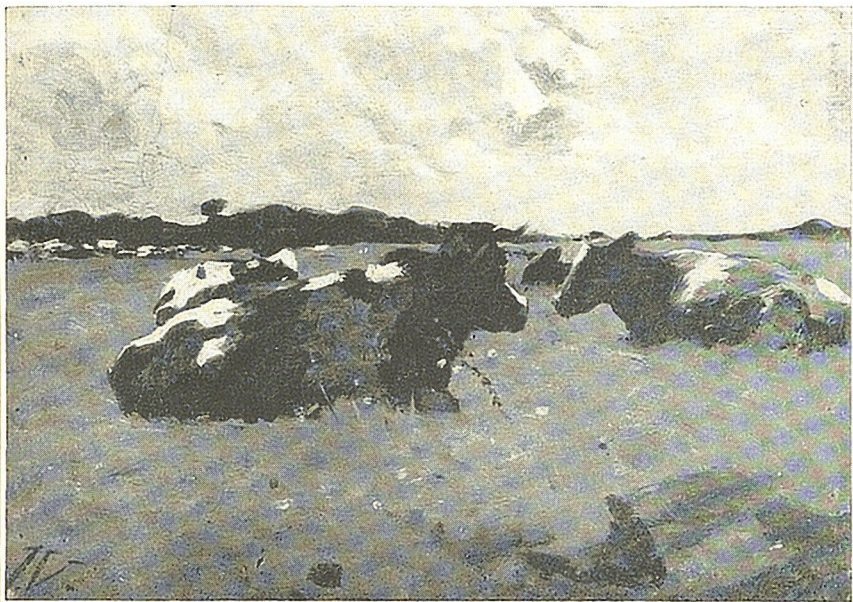
W. Voerman, No. 127, 128.

Mevrouw E. G. van der Waaij—Koopman, Amsterdam,
No. 87.

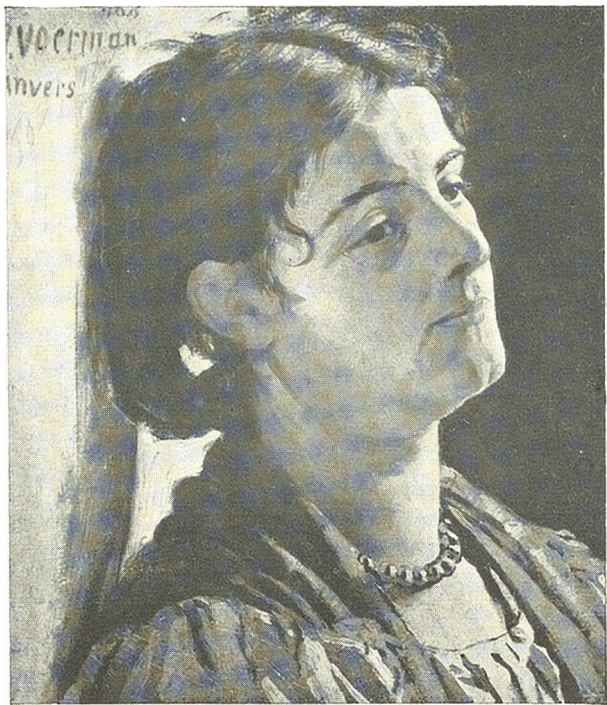
Mevrouw B. Westendorp—Osieck, Amsterdam,
No. 44, 74.

N. N., No. 122.

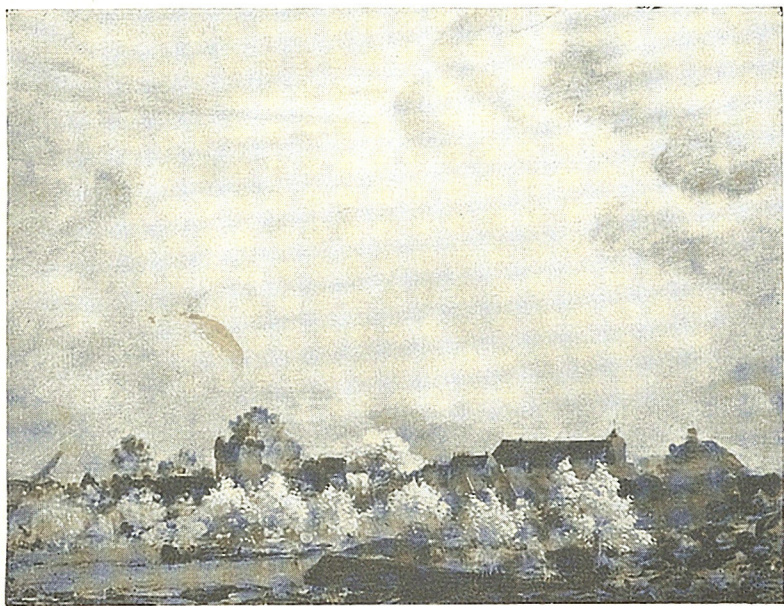

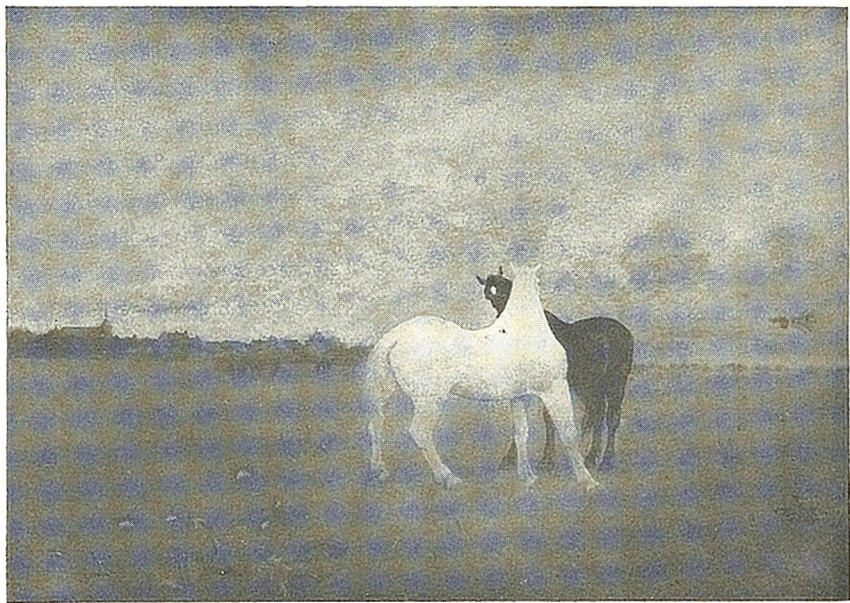
No. 1

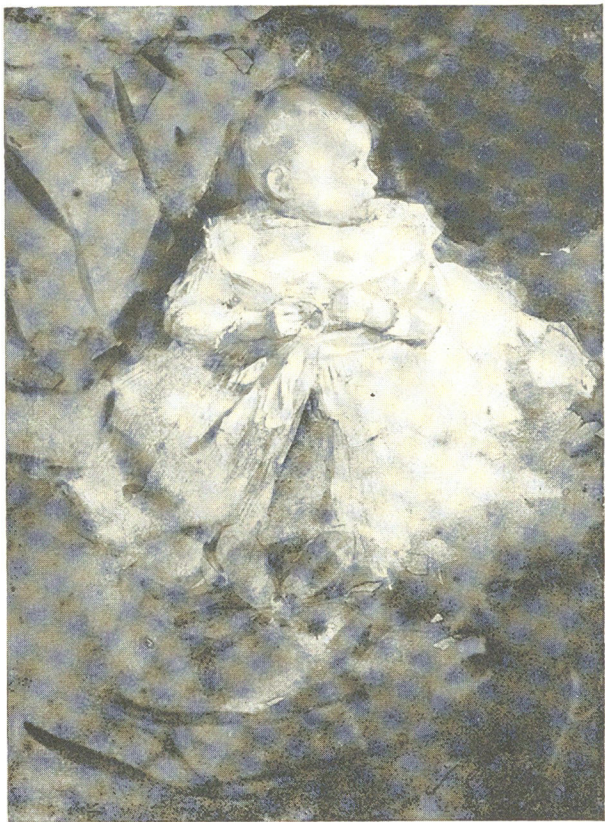
No. 2

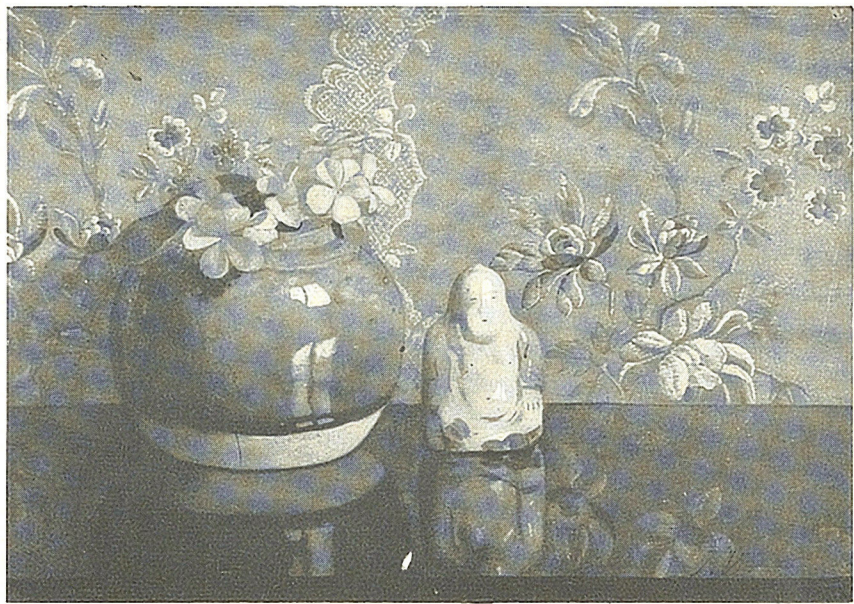
No. 3

No. 4

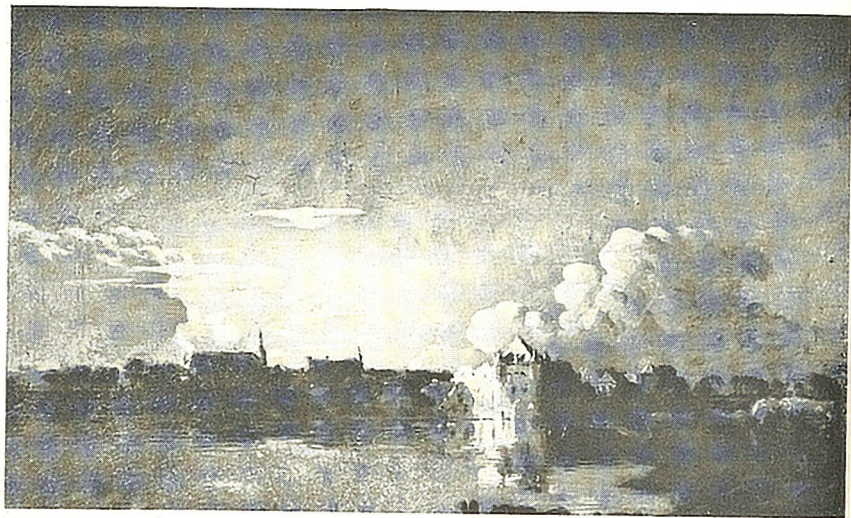
No. 5

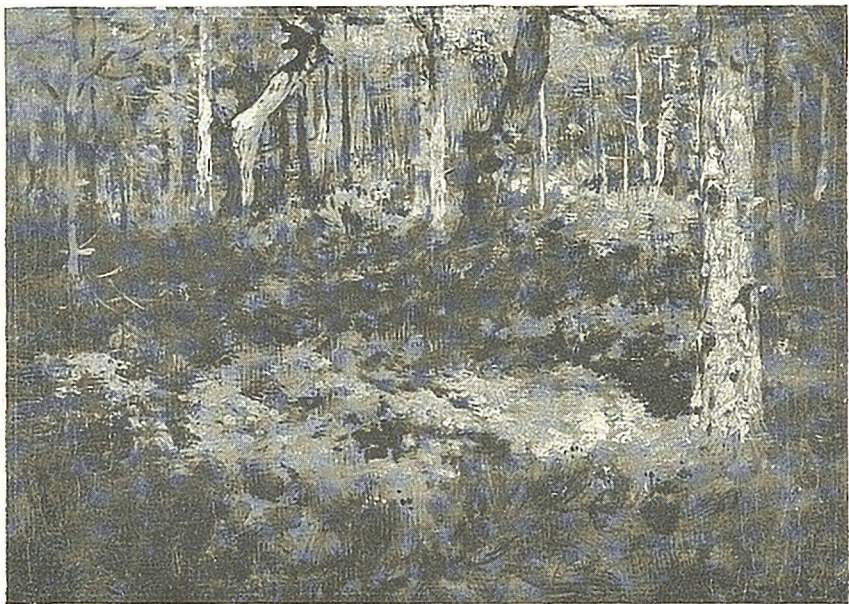
No. 6

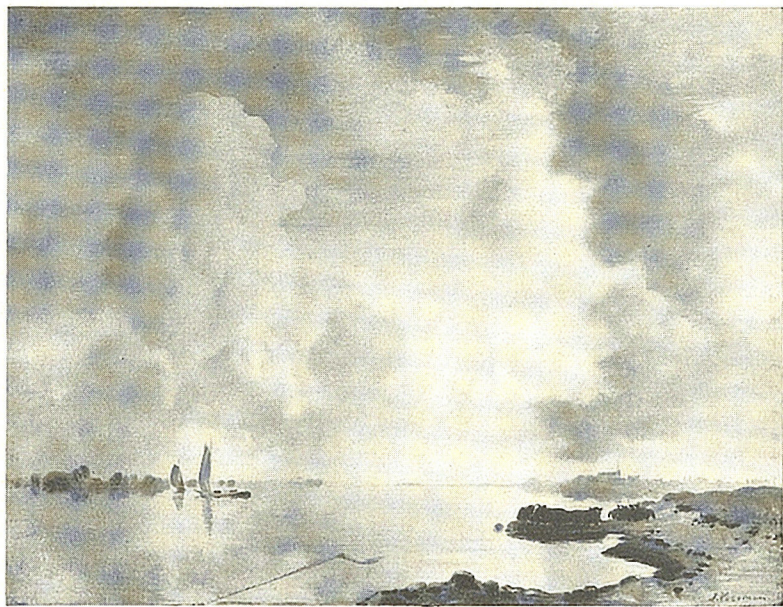
No. 7

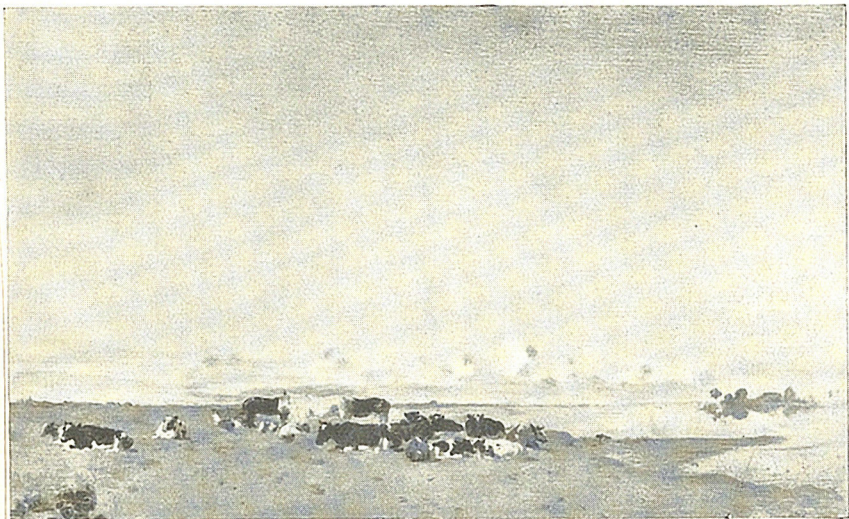
No. 8

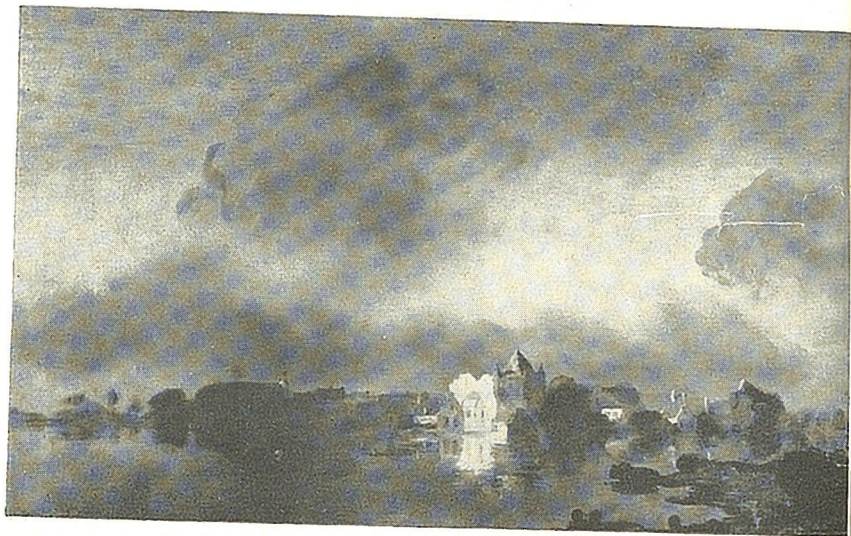
No. 9

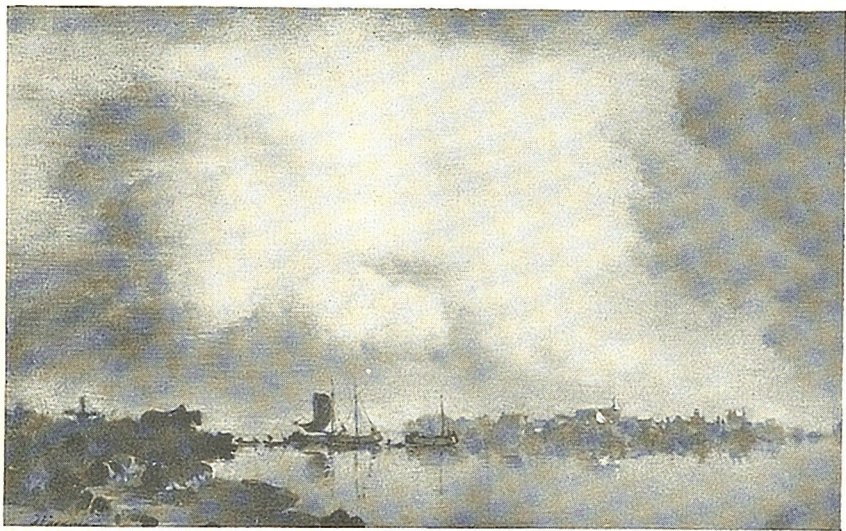
No. 10

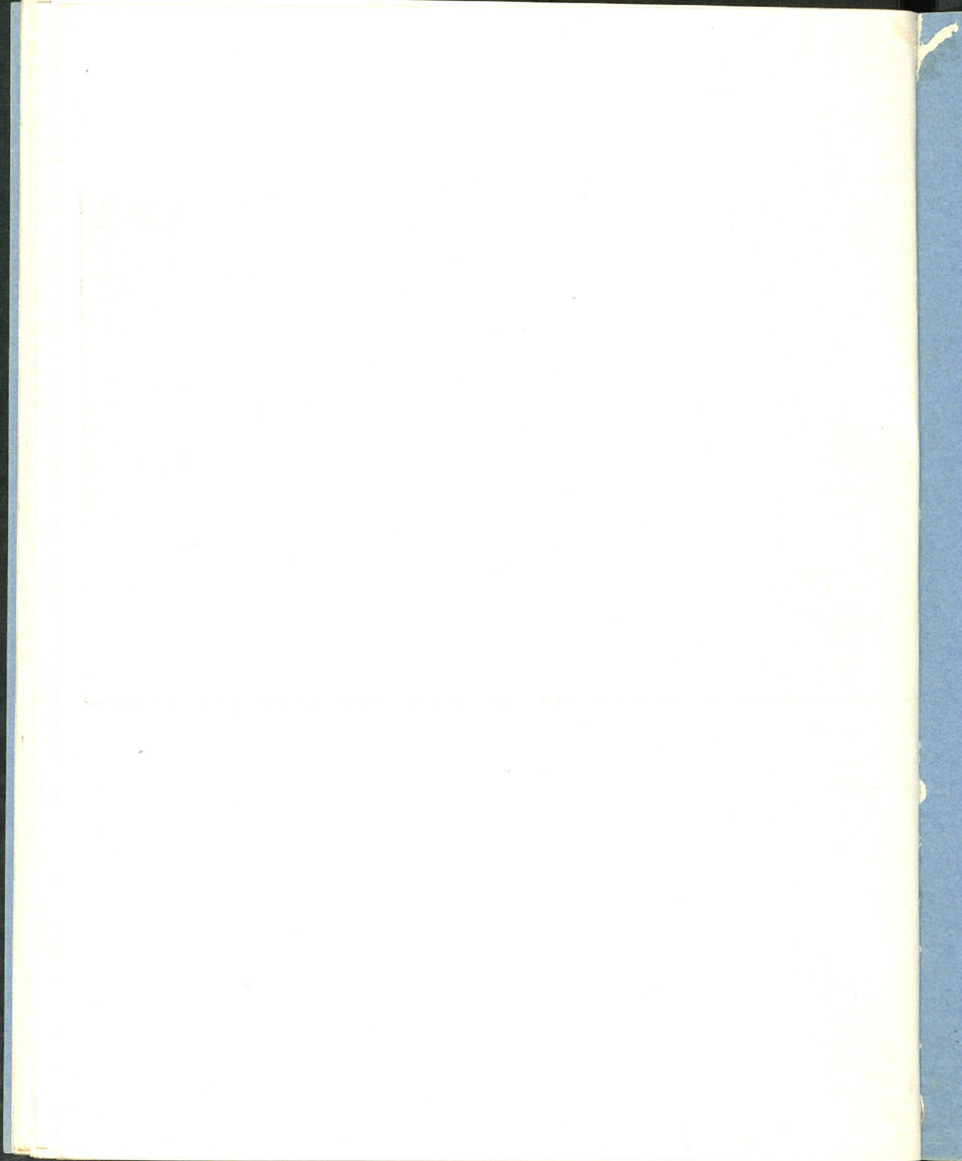
No. 11

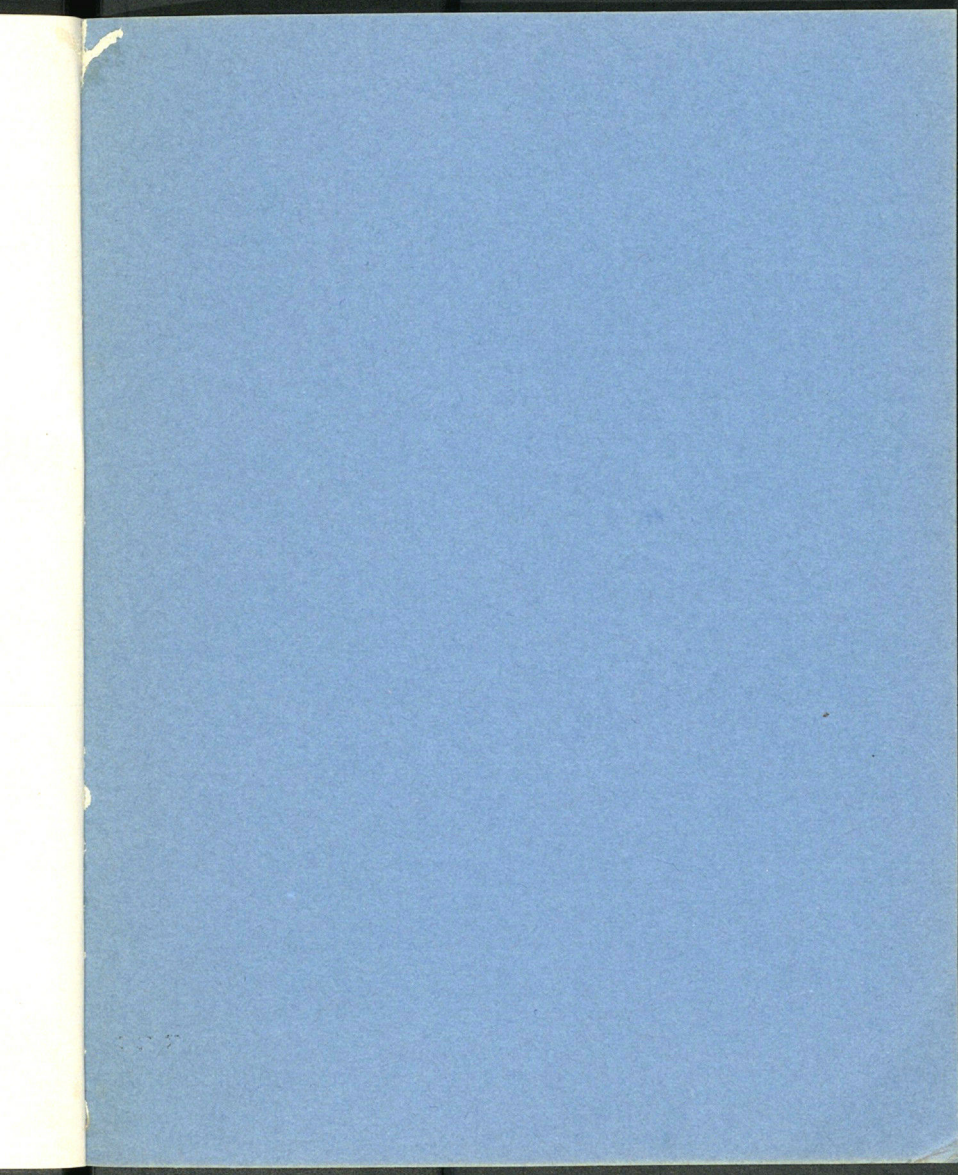

No. 12

No. 13

K 2372